

روایتی از نقش حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای در تولید، احیا و تثبیت سرود سرود فجر انقلاب

شاهنگیان با تغییر ساختار نیروی انسانی، وارد کردن جوانان و حتی دست به کار شدن شخصی در آهنگ‌سازی، چرخه تولید را فعال کرد. ثمره این تلاش‌ها، تولید سرودهایی بود که هم مضمون انقلابی داشتند و هم به تدریج از نظر هنری قوام می‌یافتند. سرود «اللّٰه یا اللّٰه» با شعر حمید سبزواری، نمونه‌ای شاخص از این دوره است؛ سرودی که از دل تعامل میان شاعر و آهنگساز شکل گرفت و به یکی از آثار ماندگار آن سال‌ها بدل شد.

نقطه اوج این روند، تولید سرودهای پاپ انقلابی در دهه ۷۰ بود. حمید شاهنگیان که پس از بازگشت از مأموریت در هند، دغدغه پاسخ به ذائقه جوانان را داشت، خود دست به کار شد تا نخستین سرود پاپ در جمهوری اسلامی را بسازد. «بهار اینجاست» با صدای تورج زاهدی نخستین موسیقی پاپ پس از انقلاب به حساب می‌آید. این کار، دروازه‌ای برای تولیدات بعدی گشود. یکی از برجسته‌ترین این آثار، سرود «طلایه‌داران» بود که شعر آن را ساعد باقری سرود و آهنگش را شاهنگیان ساخت. جالب آنکه نقل شده حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای پس از شنیدن این سرود، از آن بسیار تعریف کرده بودند.

آثار تولید شده در این دوران حامل معنا، ایمان و هویت جمعی بودند؛ همان ویژگی‌ای که رهبر معظم انقلاب سال‌ها بعد، آن را از اثرگذاری استثنایی سرود دانستند: «سرود یکی از ظرفیت‌های هنری گرانبها برای گسترش ارزش‌های معرفتی و عملی است. ترکیب بدیع شعر و صدا و آهنگ در اجرای دسته‌جمعی، راز اثرگذاری استثنایی سرودهای مذهبی و ملی در همه جای جهان است.» ۱۴۰۱/۴/۲۲

■ جشنواره سراسری سرود و تحول آن

در میانه جنگ تحمیلی و در شرایطی که دشمن جنگ را به شهرها کشانده بود، نیاز به حفظ روحیه و انسجام ملی بیش از هر زمان دیگری احساس می‌شد. در چنین فضایی، نخستین دوره «جشنواره سراسری سرود و آهنگ‌های انقلابی» در سال ۱۳۶۴ و در روز دوازدهم بهمن برگزار شد: نخستین جشنواره سرود و آهنگ‌های انقلابی صبح دیروز با اجرای سرودهایی توسط گروه‌های هنری از شهرستان‌های مشهد و تبریز در تالار وحدت آغاز به کار کرد. به گزارش خبرگزاری جمهوری اسلامی در اولین روز برپایی جشنواره سرود و آهنگ‌های انقلابی که به همت وزارت ارشاد اسلامی در تالار وحدت برگزار می‌شود، صبح دیروز گروه همخوانی سرود و آهنگ‌های انقلابی خراسان مرکز مشهد و گروه سنتی عاشق‌های تبریز سرودهایی را در رابطه با انقلاب و ۲۲ بهمن سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی اجرا کردند. این جشنواره به صورت منظم ادامه یافت و در سال ۱۳۶۸ و همزمان با پنجمین دوره، به «جشنواره موسیقی فجر» تغییر نام داد. این تغییر نام، تنها یک تغییر واژه نبود، بلکه نشان‌دهنده تکامل و توسعه چارچوب هنر موسیقی در کشور بود؛ از تمرکز اولیه بر سرودهای انقلابی تا پذیرش طیف وسیع‌تری از گونه‌های موسیقایی با حفظ اصالت انقلابی.

■ حمایت رهبر معظم انقلاب از سرود اسلامی - انقلابی

در تمام این سال‌ها، نگاه حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای به سرود، نگاهی مستمر و راهبردی بوده است. ایشان سرود را «یک نیاز» و «یکی از اثرگذارترین انواع شعر» دانسته‌اند که سرعت و گستره نفوذ آن، از بسیاری قالب‌های دیگر بیشتر است. ۱۳۹۷/۳/۹
رهبر فرزانه انقلاب بارها بر این نکته تأکید کرده‌اند که سرود بدون اجبار و تبلیغ رسمی، راه خود را به دل‌ها باز می‌کند: «سرود مثل هوای تازه، مثل هوای بهاری نفوذ می‌کند.» ۱۳۹۵/۰۳/۳۱ از همین رو، در سال‌های اخیر از احیای دوباره این قالب هنری استقبال کرده‌اند. تحسین ایشان از آثاری چون «طلایه‌داران» و توجه به جایگاه هنرمندانی مانند حمید سبزواری نشان می‌دهد سرود در منظومه فکری رهبر معظم انقلاب، فقط یادگاری از گذشته نیست، بلکه ابزاری زنده برای فرهنگ‌سازی امروز و فرداست.

حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای سال ۱۳۹۴ در دیدار اعضای ستاد کنگره بزرگداشت ۳ هزار شهید استان سمنان با تأکید بر استفاده از هنر فرمودند: «از هنر حداکثر استفاده را باید کرد [...] اگر بتوانید یک سرود زیبایی اثرگذار خوش مضمون درست کنید، جوری که بچه‌ها وقتی در کوچه راه می‌روند، از خانه به مدرسه می‌روند، زیر لبشان آن را زمزمه کنند، یک کار بسیار بزرگی کرده‌اید؛ یعنی استفاده از هنر به شکل صحیح؛ این کار شما را آسان می‌کند، تسهیل می‌کند. به هر حال باید تلاش کرد، باید کار کرد.» ۱۳۹۴/۰۲/۱۴ این کلام رهبر معظم انقلاب، اهمیت سرود را به عنوان هنری تأثیرگذار و نافذ ترسیم می‌کند؛ هنری انقلابی که مسیر خود را از دل روزهای پرتلاطم پیش از انقلاب آغاز و تا تأسیس نهادهای فرهنگی چون «جشنواره سرود و آهنگ‌های انقلابی» (و سپس جشنواره موسیقی فجر) طی کرده است. در این مسیر، نقش هدایتگر و حمایتگر حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای، به ویژه در سال‌های نخستین پس از انقلاب اسلامی و در اوج جنگ تحمیلی، نقطه عطفی تعیین‌کننده بود. به بهانه برگزاری نخستین جشنواره سرود و آهنگ‌های انقلابی در ۱۲ بهمن ماه ۱۳۶۴، بخش «درس و عبرت تاریخ» رسانه KHAMENEI.IR با تکیه بر خاطرات دست‌اندرکاران آن دوران، چگونگی زنده شدن دوباره سرود در کالبد فرهنگ انقلاب و تولد جشنواره‌ای که امروز به نام «فجر» شناخته می‌شود را روایت می‌کند.

■ تولد سرود انقلابی

پیش از انقلاب اسلامی و زمانی که امام خمینی رحمه‌الله از نجف به پاریس هجرت کردند، اعلامیه‌های امام اعم از شب‌نامه، تکثیر و میان مردم پخش می‌شد و سخنرانی‌ها نیز در نوار کاست ضبط و دست به دست بین مردم می‌گشت. اغلب یک روی نوار کاست‌ها خالی بود. در آن زمان چند تن از افرادی که نوارها را تکثیر می‌کردند به دیدار حمید سبزواری، شاعر و ترانه‌سرا رفتند و از ایشان خواهش کردند شعری برای آن روی نوار بگویند تا فرمایشات حضرت امام (ره) که در یک روی نوار بود پوشش داده شود و به این ترتیب چند شعر ماندگار «به یا خیز»، «به یاد عاشورا» و «خمینی ای امام» سروده و ضبط شد. سرود «خمینی ای امام» در زمانی کوتاه به قدری فراگیر شد که بیشتر مردم کوچه و بازار آن را حفظ بودند.

در دوازدهم بهمن ۱۳۵۷ در سالن تشریفات فرودگاه مهرآباد، در میان تکبیر روحانیون و مردم، برای نخستین بار سرود «خمینی ای امام» به صورت رسمی و جمعی اجرا شد؛ لحظه‌ای که بسیاری از حاضران آن را «بی سابقه در تاریخ» توصیف کرده‌اند.

■ جایگاه سرود پس از انقلاب اسلامی

با پیروزی انقلاب، سرود جایگاه اجتماعی خود را حفظ کرد، اما موسیقی به طور کلی با ابهام روبه‌رو بود. تا پیش از سال ۱۳۶۰، فعالیت‌های موسیقایی در بخش‌های مختلف و پراکنده از جمله واحد تولید موسیقی صداوسیما، مرکز اشاعه موسیقی و چند جای دیگر انجام می‌شد و هر کدام از این بخش‌ها به صورت مجزا کار می‌کرد. این شکل از کار سبب چندگانگی و آشفتگی در موضوع موسیقی شد. در خرداد ۱۳۶۰ تصمیم به جمع‌آوری فعالیت‌ها گرفته شد و واحد موسیقی صداوسیما شکل گرفت؛ واحدی که حمید شاهنگیان، با وجود تردید جدی، مسئولیت آن را پذیرفت.

در آن زمان فضای موسیقی به شدت آشفته بود؛ از یک طرف برخی علما معتقد بودند موسیقی باید کلاً تعطیل شود و از طرف دیگر نفوذ چینی‌ها به ویژه سازمان مجاهدین خلق در تولیدات سازمان صداوسیما بیشتر بود. آن‌ها تلاش می‌کردند سیستم را به سمت خواسته‌های خودشان هل بدهند و گاهی در تشکیلات موسیقی صداوسیما، سرودهایی تولید می‌شد که انحراف در آن‌ها دیده می‌شد. در آن زمان گروه کوچکی که در مرکز تولیدات سازمان صداوسیما بود و دل در گرو انقلاب اسلامی داشت، نمی‌توانست پاسخگوی نیاز گسترده جامعه پس از انقلاب به موسیقی سالم باشد.

برگ‌هایی از زندگی «رهبر شهید»

۱۴ با ادغام دولت موقت و شورای انقلاب در آخر تیر ۱۳۵۸ برخی اعضای شورای انقلاب از سوی آن شورا به برخی از

وزارتخانه‌های حساس راه یافتند و از جمله «رهبر شهید» به معاونت امور انقلاب و وزارت دفاع انتخاب شدند.

همچنین در جریان ادغام شورای انقلاب و دولت موقت که با هدف تمرکز بیشتر در قوه مجریه صورت گرفت، ایشان به عضویت کمیسیون وزاری امنیتی که سرپرستی و مسئولیت همه امور انتظامی، نظامی و امنیتی، از جمله بحران‌های گنبد، کردستان و خوزستان و مقابله با اقدامات احزاب و گروه‌های ضدانقلاب را بر عهده داشت، انتخاب شدند و در این مسئولیت‌ها دست به اصلاحات مؤثر زده و موجب برقراری نظم و جلوگیری از سوءاستفاده برخی از جریان‌ها شدند.